

Türkiye'de Ergen Profili* Adolescent Profile in Türkiye

Mustafa ŞEN

Öz

Türkiye'de Ergen Profili 2008 Araştırması ülkemizin 65 ilinde 5765 katılımcı ile yapılmış ve sonuçlandırılmıştır. Bilimsel araştırma yöntemlerinden nicel araştırma yöntemi ve bu yöntemin yüz yüze anket tekniğine dayalı olarak yapılan bu çalışmada çok aşamalı tabakalı olasılıklı küme örnekleme kullanılmıştır.

Araştırma çerçevesinde, ergen, çeşitli açılardan sorgulama konusu yapılmış ve bu bağlamda bir bütün olarak ergenlerin (ve ailelerinin) sosyo-demografik özellikleri ve göç geçmişleri, içinde buldukları hane yapısı ve yaşadıkları hanenin fiziksel özellikleri; öğrenci olanların okul hayatı ile ilgili durumları, eğitim sistemi ve okul hayatı ile ilgili memnuniyetleri; çalışanların ne tür işlerde çalıştıkları, yaptıkları işten memnuniyetleri, kazançları, çalışma saatleri; aile ve arkadaş ilişkileri, kişilik özellikleri, hisleri, davranışları, sağlık durumları, karşı karşıya oldukları riskler, ne ölçüde şiddete maruz kaldıkları, din ile olan ilişkileri, gelecek tahayyülleri, boş vakit değerlendirme biçimleri, internet kullanım alışkanlıkları ve medya takip alışkanlıkları sorgulanmıştır.

Nihai olarak ise, araştırma verilerinden hareketle, sorunlar ve çözümlerine dair bir öneriler demeti hazırlanmıştır.

Anahtar kelimeler: ergen, benlik, duygusal olgunluk, kişilik, kimlik duygusu,

Abstract

The research of Adolescent Profile in Turkey 2008 has been carried out in 65 provinces of Turkey, with 5765 participants. The survey has been conducted with the quantitative research method and face-to-face interview technique of this method using multistage stratified cluster probability sampling.

In this survey, the adolescents have been the subject of the study from various perspectives; in this respect, several different aspects of their socio-demographic characteristics, migratory backgrounds; conditions and physical qualities of the households they live in, school-related issues of the students, education system and their satisfaction levels with school life; occupational fields of the workers, and their satisfactions derived from their work, their income and work hours; their relations with their families and friends, personal characteristics, emotions, behaviors, states of health, the risks they encountered, the extent to which they are exposed to violence, their relations with religions, future expectations, activities they are engaging in at their leisure time, their attitudes towards the use of internet, and their media-follow up behaviors have been investigated.

Consequently, through the research data, a series of suggestions concerning the problems and their solutions have been prepared.

Keywords: adolescent, ego, emotional maturity, personality, identity

* Bu araştırma T.C Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünce 2008 yılında yapılan Türkiye'de Ergen Profili Araştırması'ndan üretilmiştir.

GİRİŞ

Türkiye’de Ergen Profili Araştırması, Türkiye nüfusunun önemli bir kısmını oluşturan ergen nüfusun güncel sorun alanlarını saptayarak, bu sorun alanlarına yönelik çözüm önerileri geliştirmek, bir ergen profili çıkararak milli politikalara esas olacak veri tabanı oluşturmak, aileler ve kamuoyunun bilinçlendirilmesine yönelik stratejilerin şekillenmesine katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Gençlik, gençliğin içindeki ergenlik dönemiyle birlikte bir toplumun en dinamik unsurudur. Toplumsal olarak algılanması en zor olan kesim de yine bu kesimdir. Bu grup aynı zamanda toplumun geleceğini ve enerjisini temsil etmektedir. Devletlerin kısa, orta ve uzun vadede sağlıklı bir gelecek inşası için toplumsal sorunların ele alınmasında ergen nüfus ve aile yapısı önemli bir unsur olarak değerlendirilmekte, aile ve toplum üzerine yapılacak çalışmalarda ergenler ihmal edemeyecek bir kesimi oluşturmaktadır.

Bilindiği üzere, Türkiye yüksek orandaki genç nüfusu nedeniyle küresel rekabet ortamında güçlü sosyal sermaye potansiyeline sahip bir ülke niteliğindedir. Gittikçe yaşlanan nüfusları nedeniyle, örneğin yakın gelecekte sosyal güvenlik sistemlerini döndürme konusunda sorun yaşayacak olan gelişmiş ülkeler düşünüldüğünde, bu değerlendirme makul gözükmemektedir. Aynı zamanda, en çok gençleri dönüştüren global değişimleri de yaşamaktayız. Bu bağlamda, gerçekleştirilen bu araştırma ile elde edilen güvenilir veriler Türkiye’de yaşayan ergenleri daha yakından tanımamıza, psikolojik ve sosyolojik dinamikleri anlamamıza katkı sağlayacaktır.

Ergenlik tanımlarında ergenliğin başlangıcı ve sonu ile ilgili oldukça farklı yaşlar sunulmaktadır. Bu tanımlar farklı kültürlerde belli yaşlara özgü olarak değişen toplumsal rol ve statülerle bağlantılı olarak gelişmektedir. Tanım itibarıyla ergenlik en genel anlamda çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde ara bir aşama olarak kabul edilir. Ergenliğin başlangıcı farklı araştırmacılar tara-

findan 11-13 ile başlatılarak, sonlanışı 17-24 yaşlarına kadar uzatılabilmektedir (Yavuzer, 2005; Çelen, 2007; Steinberg, 2007). Ancak, Türk toplumunda 18 yaş birçok açıdan dönüm noktası olarak algılanmakta ve gençlerden beklentiler buna göre şekillenmektedir. Bu nedenle araştırmada ergenlik dönemi sonu 18 yaş olarak kabul edilmiştir (Kağıtçıbaşı, 2007).

Ergenlik dönemi ile birlikte duygusal olgunluk, karşı cinsle olan ilginin artması, genel sosyal olgunluk, bağımsızlık isteği, ekonomik özgürlüğün başlaması, yetişkinler gibi boş zamanı değerlendirme isteği ile karşılaşmaktayız (Yavuzer, 2005). Özellikle, ergenin bilişsel alandaki değişimlerinin genç insanın psikolojik gelişimine ve toplumsal ilişkilerine kadar uzanan etkileri vardır. Ergenlik dönemimde düşüncenin genişlemesinin etkisi ergenin gelişimi ve davranışı üzerinde erenlik kadar belirgin ve önemlidir. Bir anlamda ergenlik dünyaya ilişkin daha karmaşık ve gelişmiş çıkarsamaların gelişimi için kritik bir dönemdir (Steinberg, 2007).

Yine, ergenlikte “ben kimim” sorusunun cevabı olarak bir kimlik arayışı mevcuttur. Ergenlikte kimlik; aile bağlarıyla, arkadaş ilişkileriyle, meslek seçimiyle, toplumdaki konumuyla, amaçlarıyla, dünya görüşü ve yaşam anlayışıyla var olabilen bir duygudur. Başka bir deyişle, kişi hem kendini herkesten farklı hem de çevresiyle anlamlı bağlar kurmuş biri olarak görür. Benliğin sınırları kesin çizgilerle çizilmiştir, ancak belli bir çevre ve ortak değerler dünyasıyla da bağlar kurmuştur. Bütünlükten ve süreklilikten yoksun bir insanın benliği yine vardır, ama kimlik duygusu yoktur. Kimlik duygusu iyice oluştuğu zaman, kişi kendisini hem özerk bir kişi olarak görür hem de değer verdiği çevresinde benimsendiğini ve onaylandığını duyumsar. Özerk bir kişi olmakla toplumun uyumlu bir üyesi olmayı bağdaştırmıştır (Yörükoğlu, 1989).

Ergen tarafından kullanılan daha karmaşık akıl yürütme süreçleri, ortaya konan görüşler arasında karşılaştırmalar yapmasını da sağlayarak, ergenin pek çok

görüşü eşzamanlı olarak akılda tutmasına yardımcı olur. Ayrıca, ergenler çocuklara göre varsayımsal terimleri düşünmeye daha yeterli olduklarından, belirli bir rotayı seçmiş olmanın uzun süreli olası sonuçlarını dikkate almaya daha yatkındırlar. Birlikte ele alındığında bu bilişsel değişimler gelişmiş karar verme ve daha ileri düzeyde bağımsız davranma becerileriyle sonuçlanır (Steinberg, 2007).

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Çalışmada kantitatif araştırma yöntemi ve bu yöntemin yüz yüze anket tekniği kullanılmıştır.

1.1. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırma evreni Türkiye Cumhuriyeti ülke sınırlarında yaşayan ergenlerdir.

Araştırma kapsamında yapılan tüm görüşmelere ilişkin örneklem, İBBS1'i temsil edecek şekilde TÜİK tarafından belirlenmiştir. Örneklem türü olarak Çok Aşamalı Tabakalı Olasılıklı Küme Örneklemi uygulanmıştır. Araştırma kapsamında toplam 5765 ergenle görüşülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların %74.4'ü (4289 katılımcı) kentsel alanda, %25.6'sı (1476 katılımcı) ise kırsal alanda yaşamaktadır. Kent ve kır ayrımında TÜİK tanımlamaları ve verileri esas alınmıştır.

Araştırma 65 ilde gerçekleştirilmiştir. Bu iller şöyle sıralanmaktadır: İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Konya, Adana, İçel, Antalya, Kocaeli, Manisa, Muğla, Gaziantep, Aydın, Balıkesir, Diyarbakır, Kayseri, Samsun, Trabzon, Denizli, Kahramanmaraş, Hatay, Eskişehir, Sakarya, Şanlıurfa, Afyon, Çorum, Sivas, Çanakkale, Tokat, Erzurum, Isparta, Kastamonu, Malatya, Tekirdağ, Zonguldak, Amasya, Kütahya, Elazığ, Yozgat, Ordu, Van, Erzincan, Kırşehir, Ardahan, Bilecik, Bitlis, Bolu, Burdur, Edirne, Giresun, Aksaray, Bartın, Karabük, Kilis, Ağrı, Kırklareli, Siirt, Sinop, Iğdır, Osmaniye, Nevşehir, Niğde, Batman, Şırnak, Rize. Adı geçen illerde kent-kır ayrımı esas alınmıştır.

1.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri 94 sorudan oluşan bir anket formu aracılığıyla toplanmıştır. Anket formu, ergeni çeşitli yönlerden sorgulayan 11 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ergenin ve ailesinin sosyo-demografik özelliklerini, ailenin göç geçmişini, ergenin içinde bulunduğu hane yapısını ve yaşadığı hanenin fiziksel özelliklerini; ikinci bölüm öğrenci olan ergenlerin okul hayatı ile ilgili durumlarını, bunun yanı sıra eğitim sistemi ve okul hayatı ile ilgili memnuniyetlerini; üçüncü bölüm çalışma hayatında ergenin ne tür işlerde çalıştığını, yaptığı işten memnuniyetini, kazancını, çalışma saatlerini; dördüncü bölüm ergenin aile ve arkadaş ilişkilerini; beşinci bölüm ergenlik dönemindeki kişilik özelliklerini, hislerini ve davranışlarını; altıncı bölüm ergenin sağlık durumunu; yedinci bölüm ergenin karşı karşıya olduğu riskleri ve ne ölçüde şiddete maruz kaldığını; sekizinci bölüm ergenin din ile olan ilişkisini; dokuzuncu bölüm ergenin ülkemiz, dünya ve kendi geleceği hakkındaki tahayyüllerini; onuncu bölüm ergenin boş vakitlerini nasıl değerlendirdiğini ve internetin ergen hayatında ne ölçüde yer aldığını; on birinci bölüm ise ergenin medya takip alışkanlıklarını sorgulamaktadır.

1.3. Veri Analizi

"Türkiye'de Ergen Profili Araştırması" veri toplama sürecinin tamamlanması ve anket kontrollerinin bitmesi ile birlikte elde edilen tüm veriler ilgili yazılımlarla analiz edilmiştir. Tüm sorulara ilişkin verilerin frekans ve yüzde değerleri hesaplanarak yorumlanmıştır. Ayrıca, sürekli değişkenler ve likert tipi sorular için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin betimsel istatistikleri ve sıklık dağılımlarının yanı sıra yaş, cinsiyet, aile yapısı ve sosyo ekonomik statü gibi değişkenler ile olan ilişkileri çapraz tablolar ile incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu incelemelerde Ki-kare analizinden faydalanılmıştır.

Değişkenlerin cinsiyet gibi iki düzeyli değişkenler açısından ortalama değerlerinin farklılık gösterip göster-

mediğini ölçmek amacıyla gereken bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. İki den fazla grup olduğu durumlarda ise grup ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Grup ortalamaları arasında farklılık olduğu durumlarda varyansların homojen olma veya olmama durumuna bağlı olarak farklı çoklu karşılaştırma (post hoc) testleri kullanılarak, farkın kaynağı tespit edilmiştir. Beşli likert tipi sorularda iç tutarlılık için split half, güvenilirlik için ise cronbach alpha uygulanmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

2.1. Sosyo-Ekonomik ve Demografik Durum

Araştırmaya katılan ergenlerin %74,4'ü kentsel, %25,6'sı'ı kırsal alanlarda yaşamaktadır. Ergenlerin %50,2'si 13-15 yaş grubunda ve %49,8'i 15 yaş üzeri gruptadır. Araştırmaya katılanların %51,4'ü erkek, %48,6'sı kızdır. Öğrenci ergenlerin %51,8'i lise öğrencilerinden oluşmaktadır. İlköğretime devam edenlerin oranı ise %25,4'tür.

Ergenlerin %40'ı asıl memleketleri dışında bir yerde ikamet etmektedir. Bu durum 1950'lerden bu yana çeşitli dalgalar halinde devam eden göç olgusunun yaygınlığına işaret etmektedir. Başlıca göç nedenleri çeşitli ekonomik sıkıntıları aşmak, işsizlik, kentlerin eğitim, sağlık ve kültür imkânlarından yararlanabilmek, akraba dayanışmasından istifade etmek amacıyla akrabaların yoğunlaştığı bölgelere gitmektir.

Araştırmaya katılan ergenlerin büyük bölümü (%85,1) çekirdek aile türüne sahiptir. Bunu geniş ailede yaşayanlar (%8,4) ve %5 ile parçalanmış, tek ebeveynli aileler ve akraba yanında yaşayanlar takip etmektedir.

Sosyoekonomik statü grupları açısından bakıldığında araştırmaya katılan ergenlerin %3,1'i A, %9,2'si B, %24'ü C1, %32,3'ü C2, %23,5'i D, %7,8'i ise E grubunda yer almaktadır.

Annelerin büyük bölümünün (%89,5) ev hanımı olduğu, babaların ise bütün iş türlerine daha dengeli biçimde dağıldığı ve ayrıca annelerin %14,9'unun, babaların %3,8'inin okuryazar olmadığı, babaların eğitim düzeylerinin annelerden yüksek olduğu görülmüştür.

Örneklemin %80,3'ünü öğrenciler, %10,7'sini boşta olanlar, %6,5'ini çalışanlar ve %1,3'ünü hem okuyup hem çalışanlar oluşturmuştur.

2.2. Okulda Ergenler

Ergenlerin eğitimden memnuniyet düzeyleri incelendiğinde, en yüksek memnuniyetin öğretmenlerle ilgili olduğu, en düşük memnuniyetin ise ülkenin genel eğitim sistemine yönelik olduğu görülmüştür. Okullardaki sınıf mevcudu, bahçe, sosyal ve sportif imkânlar, yönetim, güvenlik, müfredat ve eğitsel materyallerinden memnuniyet orta düzeylerde gerçekleşirken; laboratuvarlarla ilgili memnuniyet düzeyi daha düşük bulunmuştur.

Öğrenci ergenlerin %73,1'i rehber öğretmenle özel bir görüşme yapmadığını bildirmiştir. Okullardaki rehberlik hizmeti sunumunun önemli ölçüde artışına karşın, rehberlik servisine başvurma oranları bu denli artmamıştır. Okula devam eden ergenlerin %8,7'si disiplin cezası aldığını ifade etmiştir. Okulda rehberlik servisine giden öğrencilerin sayısının azlığına karşın, disiplin cezası alanların fazla olması öğrencilerin oluşturduğu sorunların çözümü için cezalandırma yöntemine sıkça başvurulduğunu göstermektedir.

Okula devam eden ergenlerin ortalama haftalık harçlık miktarının 20,5 YTL olduğu, ergenlerden ailesinden harçlık alanların harçlıklarını, başta yemek, okul ihtiyaçları ve ulaşım; daha sonra ise eğlence ve hobi ihtiyaçları için kullandıkları görülmüştür.

2.3. Çalışan Ergenler

Çalışan ergenlerin büyük çoğunluğunun çalışma nedeni olarak genel beklentinin aksine okumayı sevmeme (%31,9) veya çalışmayı sevme (%24,4) gibi duygusal

tercihlerini belirttiği, %32.8'lik kısmı ise maddi durumlarının kötü olmasını gerekçe gösterdiği bulgulanmıştır. Örgün eğitim müfredatlarının yaşanan hayat ile bağlantısının yer yer kopuk olması, öğrenilen bilgilerin pratik hayata aktarılamaması, yapılan bir çalışmanın somut ürüne dönüşmesinin uzun zaman alması öğrencilerin önemli bir bölümünde okul derslerine karşı ilgisizlik neticesini doğurmaktadır.

Çalışan ergenlerin önemli bir kısmı hizmet sektöründe çalışmaktadır. Sokakta çalışanların çoğunluğu 15 yaş altındaki ergenlerdir. Tekstil sektöründe kız, sanayi sektöründe ise erkek çalışanların yoğunluğu söz konusudur.

Çalışan ergenlerin %19.1'i haftada bir günlük hafta tatilinden mahrumdur. Çalışan ergenlerin %80.9'u haftada 40 saatin üzerinde çalışmaktadır. Bilindiği gibi, İş Kanunu'na göre, bir yetişkinin haftalık toplam çalışma süresi 45 saattir. Ancak haftalık olarak 60 saatin üzerinde çalışanların oranı %52.1'dir. Ortalama haftalık çalışma süresi 57 saat, günlük ortalama çalışma süresi ise 9,75 saat olarak hesaplanmıştır. Çalışanların yalnızca %47.9'u asgari ücrete yakın bir ücret olan 400 YTL üzerinde ücret almaktadır.

Şiddet konusu bağlamında işyerinde azarlanma, hakaret, kötü söz vb. türünden sözel şiddetin en yaygın şiddet türü olduğu anlaşılmaktadır. Sözel şiddet ve ekonomik şiddet uygulayanların çoğunlukla işyeri sahibi ve amirler olduğu, fiziksel ve cinsel şiddetin bunlarla birlikte çalışma arkadaşları tarafından da uygulandığı görülmüştür. Bütün bunlara karşın, katılımcıların çalışıyor olmaktan memnun olma düzeyleri yüksektir.

2.4. Ergenlerin Arkadaş ve Aile İlişkileri

Her iki cinsiyetten arkadaşı olan ergenlerin oranı %50,8'dir. Ergenlerin bir araya geldiklerinde konuştukları konular cinsiyetleri ile bağlantılı olarak farklılaşmıştır. Bu konu yaş ve cinsiyet açısından incelendiğinde; kızların okul, sınavlar, giyim-kuşam, müzik, tv-dizileri ve

ailevi konuları erkeklere göre daha fazla konuştuğu; erkeklerin ise spor, futbol, cinsel yaşam gibi konuları kızlardan daha çok gündemlerine aldıkları tespit edilmiştir.

Evlilik öncesi kız-erkek arkadaşlığını onaylama 15 yaş üstündekiler, erkekler ve üst SES gruplarında daha yüksek bulunmuştur. Geleneksel geniş ailelerde yaşayan ergenler evlilik öncesi kız-erkek arkadaşlığına diğer ailelerden gelenlere göre daha çok karşı çıkmaktadırlar. Evlilik öncesi cinsel ilişkiyi doğru bulma 15 yaş üstündekilerde, erkeklerde ve üst SES gruplarında daha yüksek orandadır.

ERP96 ile karşılaştırıldığında, ERP08'de ailesiyle sorun yaşamayan ergenlerin oranında artış yaşanmakta olduğu, küçük erkek kardeşle yaşanan sorunların oranının azalmakta olduğu, annesiyle sorun yaşayan ergenlerin oranının da yine artmakta olduğu saptanmıştır. ERP08'de arkadaşlarıyla sorununu paylaşan ergenlerin oranında ciddi (%20) düşüş gözlenmektedir, buna karşın annelerin daha etkin hale geldiği görülmektedir. ERP08'de sorunların paylaşımında %22.8 olan annenin payı %44.2'ye yükselmiştir. Arkadaşlarıyla (%60.4) ve anneleriyle (%12.9) boş vaktini değerlendiren ergenlerin oranı ERP08'de artmış, boş vaktini babalarıyla veya kardeşleriyle değerlendiren ergenlerin oranı da azalmıştır.

Bunların yanı sıra aile bireyleriyle ilişkiler değerlendirildiğinde ergenlerin en iyi ilişkilerinin anneleri ile olduğu bulunmuş, ayrıca boş vakitlerde birlikte olunan kişiler sıralamasında anneler birinci sırada yer almıştır. Cinsellikle ilgili ilk bilgilerin alındığı ana kaynaklardan biri de kızlar için annelerdir. Buna karşın, en çok tartışılan kişilerden biri de annelerdir. Bu araştırmanın en dikkat çekici sonuçlarından biri de annelerin çocukları ile etkileşimlerindeki bu kayda değer artıştır. Anneler sorunların paylaştığı, temel bilgilerin edinildiği, boş vakitlerin birlikte geçirildiği kişiler konumuna gelmiştir. Arkadaşlarla birlikte boş zaman geçirme oranları 1996'ya göre artmış olmasına karşın, sorunların paylaşımında arkadaşlar önceki düzeyde sosyal destek fonksiyonu

yerine getirememektedir. Ancak, aile modelinin olmadığı aile türlerinde arkadaşlarla etkileşim her açıdan daha fazladır.

15 yaş altındaki ergenlerde aile içi çatışma ve tartışmalar televizyon izleme, ders çalışma ve bilgisayarda vakit geçirme gibi konularda daha çok ortaya çıkmaktadır. 15 yaş üstündekilerde ise ders çalışmanın yanı sıra dışarı çıkma gibi nedenlerle çıkan çatışma ve tartışmalar daha belirgindir. Kızların ev işlerine yardım etme ve giyim-kuşam konularında çatışma-tartışma yaşamaları erkeklerle göre çok daha yüksek orandadır. Erkekler ise eve geç gelme ve dışarı çıkma gibi konularda daha çok tartışmaktadırlar. Televizyon izleme ve ders çalışma gibi nedenlerle çıkan tartışma ve çatışmaların oranları geleneksel ve çekirdek ailelerde daha yüksek orandadır. SES yükseldikçe bilgisayarda vakit geçirmenin tartışma ve çatışma nedeni olma oranı yükselmiştir.

Ergenden yapması beklenen görevler açısından 15 yaş üzerindeki ve erkeklerde ekonomik beklentilerin, kızlarda evle ilgili beklentilerin arttığı; erkeklerde ve 15 yaş altındakilerde okul başarısı beklentisinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.5. Hisler, Davranışlar ve Ergenliğin Getirdiği Değişimler

Ergenin mutluluğunda ailenin rolünün önemi ve değeri bu çalışmada bir kez daha görülmüştür. Ergenlerde alt yaş gruplarında mutluluk düzeyi biraz daha fazladır. Çekirdek ve geleneksel geniş ailede yaşayan ergenlerin mutluluk düzeyleri diğer aile gruplarına göre daha fazladır. SES yükseldikçe mutluluk düzeyi artmaktadır. Ayrıca, parçalanmış ailelerden gelen ergenlerin diğer aile gruplarındakilere göre daha az sevildikleri, sorunlarıyla daha az ilgilenildiğini hissettikleri bulgulanmıştır.

Ergenlerin sorunlar karşısında verdiklerini ifade ettikleri tepkiler pek de iç açıcı değildir. Sorunlarını konuşarak halletmeye çalışanların oranının %45.6'da kaldığı, diğer ergenlerin duygusal, sözel ve fiziksel şiddet

biçimlerini kullanarak sorunlarını çözmeye çalıştığı görülmüştür.

Ergenlerin cinsellikle ilgili ilk bilgileri edindiği kişi/kurum cinsiyet ve aile tipine göre incelendiğinde, erkeklerde ve çekirdek aile/geleneksel geniş aile dışındaki ailelerde yaşayanlarda cinsellikle ilgili ilk bilgilerin alınmasında arkadaşların payının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ergenlerin ergenlik öncesi döneme kıyasla en çok yaşadıklarını düşündükleri değişimlerin, giyim-kuşama düşkünlük (%72.1), karşı cinse ilgide artış (%54.7), aile ve büyüklerle çatışmalarda artış (%40), fiziki görünümünden hoşnutsuzluk (%37), daha geçimsiz olma (%36,1) ve %33,2 ile aileden kopma, içe kapanma, okul başarısındaki düşüş, öğretmenlerle daha çok sorun yaşama ve devamsızlık artışı olduğu tespit edilmiştir.

2.6. Şiddet

Ailede şiddetin ergenleri ya şiddete yönelttiği ya da sorunlara karşı duyarsızlaştırdığı görülmektedir. Ergenler insanlarla sorun yaşadığında ve öfkelenildiğinde sergilediği davranışlar hanedeki bireyler arasında kavga, dayak, sözlü hakaret gibi şiddet içerikli olayların yaşanma sıklığına göre anlamlı ölçüde farklılaşmıştır. Ailede şiddet içerikli olayların yaşanma sıklığı arttıkça ergenlerin küsmeye, sözel ve fiziksel şiddet uygulama oranı da artmıştır. Ayrıca, ailesinde sürekli şiddet yaşanan ergenlerin bir sorunla karşılaştığında aldırış etmeme davranışı, diğer gruplardan belirgin biçimde yüksektir.

Ailelerinde şiddeti hiç yaşamayan katılımcıların oranı %60.1, nadiren yaşayan katılımcıların oranı %25.1, ara sıra yaşayan katılımcıların oranı ise %11.7'dir. Kızlar erkeklerle göre daha fazla şiddet yaşadığını düşünmektedir. Ergenlerin evde temel olarak sözel şiddete maruz kaldığı (%35.8), bunu %8.7 ile fiziksel şiddetin ve %0,6 ile cinsel şiddetin takip ettiği anlaşılmaktadır. Evde ergene en fazla şiddeti uygulayanların babalar olduğu, bunu anne ve kardeşlerin takip ettiği görülmüştür.

Ergenlerin okulda en sık uğradığı şiddet biçimleri sözel (%27.0), fiziksel (%10) ve cinsel (%3.0) şiddet biçimleridir. Okulda ergene şiddet uygulayanların gösterildiği tablolar birlikte ele alındığında toplamda en fazla şiddet uygulayanların öğretmenler olduğu, bunu arkadaşlar ve idarecilerin takip ettiği saptanmıştır.

Katılımcılardan son bir yıl içerisinde sokakta sözel şiddete uğradığını belirten ergenlerin oranı %15.9, fiziksel şiddete uğradığını belirtenlerin oranı %8.5 ve cinsel şiddete uğradığını belirtenlerin oranı %7.2'dir. Bu veriler sokaktaki en yaygın şiddet türünün sözel şiddet olduğunu göstermektedir. Sokakta ergene toplamda en fazla şiddeti uygulayanların tanınmayan kişiler olduğu, bunu arkadaşlar ve babaların takip ettiği; ayrıca, yine sokakta cinsel şiddet uygulayanların genellikle ergenin tanımadığı kişiler olduğu, parçalanmış ailelerde ve akrabalarla yaşayan ergenlerin sokakta daha fazla cinsel tacize maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmamızda son bir yıl içerisinde bir başkasına fiziksel şiddet uyguladığını belirten ergenlerin oranının %21.2, sözel şiddet uygulayanların %33.3 ve cinsel şiddet uygulayanların %2.9 olduğu bulunmuştur.

2.7. Ergenlerde Riskli Davranışlar ve Madde Kullanımı

Araştırmada, ergenlerin %4.5'inin yasalara aykırı davrandıkları için karakola ya da ıslah evine gittikleri görülmüştür. Ergenlerin bir kısmı (%5.6) evden kaçma fiilinde bulduklarını söylemiştir. Evden kaçan ergenlerin evden kaçmalarına sebep olan başlıca nedenlerin ailevi sorunlar (%56,4), ailenin izin vermediği bir yere gitme (%16,1), kız/erkek arkadaşlarıyla yaşadıkları sorunlar (%9,7) olduğu ortaya çıkmıştır.

Ergenlerin bir kısmı (%2.8) intihara teşebbüs ettiklerini belirtmişlerdir. Ergenleri intihara sürükleyen nedenlerin aile (%30.2), sevgilisiyle yaşadığı sorunlar (%18.4), aile baskısı (%11.7) olduğu gözlenmiştir. ERP96'da in-

tihar girişiminde bulunan ergenlerin oranı %3,2 iken, ERP08'de %2.8'inin intihar girişiminde bulunduğu; intihar girişiminde bulunan ergenlerin oranında bir azalma olduğu gözlemlenmiştir.

Sigara, alkol, esrar, bali-tiner vb. ve ekstazi gibi bağımlılık yapan maddeleri en az bir kez kullanan ergenlerin oranları sayılan maddelere göre sırasıyla %24.7, %13.9, %1.9, %0.6, %0,5 olarak tespit edilmiştir. Her gün sigara içtiğini belirten ergenlerin oranı %15.3'tür. Aile yapısına göre ergenlerin bağımlılık yapan maddeleri kullanma sıklığı incelendiğinde, aile modelinin olmadığı başta parçalanmış aileler olmak üzere, tek ebeveynli aileler ve akraba yanında yaşayan ergenlerde bağımlılık yapan maddelerden sigara, alkol ve esrarın kullanılma sıklığı diğer aile yapılarında yaşayan ergenlerden fazla bulunmuştur.

Bağımlılık yapan maddelere başlama yaşları açısından bakıldığında, sigaraya başlama yaşının 5'e kadar düştüğü, sigaranın yoğun olarak kullanıldığı yaşların 12-16 yaşlar olduğu; alkole başlama yaşının 7'ye düştüğü, alkolün yoğun olarak kullanıldığı yaşların 13-16 yaşlar olduğu; bali, tiner vb. maddeleri kullanmaya başlama yaşının 9, esrara başlama yaşının 9 olduğu saptanmıştır. Bağımlılık yapan maddelerin ilk deneme yaşları birlikte incelendiğinde bu maddeleri kullanmaya başlama yaş ortalamalarının sigara için (13.49), bali-tiner için (14.08), alkol için (14.27), ekstazi için (15.4) ve esrar için (14.87) olduğu görülmüştür.

2.8. Ergenlerin Dine Bakışı

Araştırmada, ergenlerin dindarlık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İbadetlerini yerine getirirse de getirmese de bir dine inanan ergenlerin oranı %98.8 düzeyindedir. Herhangi bir dine inanmayan, din ve tanrı meselelerinin kendisini ilgilendirmediğini belirten ya da dinlere karşı olan ergenlerin oranı ise %1 kaddır.

2.9. Ergenlerin Gelecek Beklentileri

Araştırmada ergenlerin hayallerindeki başlıca mesleklerin öğretmenlik (%23.6), doktorluk (%11.8), polislik (%10.7), mühendislik (%9.5), futbolculuk (%6.5), avukatlık (%6.4) olduğu görülmüştür.

Ünlü kişilerden örnek aldığı veya hayranlık duyduğu bir idolü olan ergenlerin oranı %29.8'dir. Bu ergenlerin idol olarak gördüğü başlıca kişiler İsmail YK (%9.7), Arda Turan (%2.6), Cristiano Ronaldo (%2.6), Gökhan Özen (%2.2), Grup Hepsi (%2.2) ve Atatürk (2.1)'tir.

Ergenlerin gelecekte başlıca beklentileri, iyi bir işe sahip olmak (%27.2), mutlu, huzurlu ve güzel yaşamak (%17.5), iyi bir eğitim almak (%17.1)'tir. Bunların yanı sıra kariyer sahibi olmak (%10.3), evlenip aile kurmak ve mutlu bir yuvaya sahip olmak (%9.3), aile ve sevdikleriyle beraber olmak (%8.7) diğer gelecek beklentileridir. Gelecek beklentisi ülkeye, gelecek nesillere ve insanlara faydalı bir şeyler bırakmak olan ergenlerin oranının %2.7 olması düşündürücüdür. Bu sonuçlar gençlerimizin, bireysel beklenti, mutluluk ve doyum, toplumsal beklenti ve mutluluğun önünde tuttuğunu, "bireysel" değerleri ağırlıklı olarak öne aldığını göstermektedir.

Ergenlerin %17.4'ü gelecek hakkında karamsardır. Bu karamsarlık dünyanın geleceği hakkında daha belirgindir. Ancak, ergenlerin ülkemizin geleceği açısından karamsarlık oranı biraz daha düşüktür. Bu sonuçlar yine ergenlerin bireysel beklenti, mutluluk ve doyum ön planda tuttuğunu göstermektedir.

Ergenlerin gördüğü en önemli sorunların başında işsizlik gelmektedir. Kamu kurumlarından işsizliğe çözüm bulunmasını isteyenlerin oranı %34.9, yoksullara yardım yapılmasını isteyenlerin oranı %23.3, yeni spor ve oyun alanlarının açılmasını isteyenlerin oranı %13.3, çevre düzenlemesi yapılmasını isteyenlerin oranı %12.2, kütüphane açılmasını isteyenlerin oranı (%7.8) ve trafik sorunlarına çözüm bulunmasını isteyenlerin oranı %5.6'dır.

2.10. Ergenlerin sık yaptığı etkinlikler ve medya takipleri

Araştırmada ergenlerin en sık yaptıklarını belirttikleri aktivitelerin sırasıyla müzik dinleme, spor yapma, kitap okuma, gazete okuma, kafe/çay bahçesi vb. yerlere gitme, sinemaya gitme, tiyatroya gitme ve el işi yapma olduğu bulunmuştur. 15 yaş altındakiler ve kızlar ile üst SES gruplarından gelenler biraz daha fazla kitap okumaktadır. Parçalanmış ailelerde kitap okuma sıklığı diğer aile gruplarından gelenlere göre düşüktür.

Ergenlerde teknolojik aletler ve teknoloji kullanımı oldukça yaygındır. Bilgisayar ve internet ergenler için yeni bir toplumsal etkileşim alanı oluşturmaktadır. Ergenlerin %71.1'i cep telefonuna, %51.9'u bilgisayara sahiptir. Ergenlerin internet kullanım oranlarının kentte %71.6, kırsalda %54.7 olduğu görülmektedir. Ergenlerin %32.3'ü sohbet etmek için interneti kullanırken ödev hazırlamak için kullananların oranı %30, oyun oynamak için kullananların oranı %25.9, haber okumak için kullananların oranı %10.8'dir. İnternet ortamında sürekli görüşülen arkadaş grubu olan ergen oranı %73.3'tür.

Araştırmada ergenlerin günlük ortalama televizyon izleme süresi 2.8 saattir. Günde 1-2 saat televizyon izleyen ergenlerin oranı %50, 3-4 saat televizyon izleyen ergenlerin oranı %38.4, 5 saat ve daha fazla izleyen ergenlerin oranı %11.2'dir. Türk dizilerini izleyen katılımcıların oranı %28.5 iken, müzik programları izleyen katılımcıların oranı %14.1, Türk filmi izleyenlerin oranı %8,6, yabancı film izleyenlerin oranı %7,8, spor programı izleyenlerin oranı %7.8, yarışma programı izleyenlerin oranı ise %6.3'tür. Gazetelerde güncel haberleri okuyan ergenlerin oranı %26.5, spor haberleri okuyan ergenlerin oranı %21.6, magazin haberleri okuyan ergenlerin oranı %17.8, köşe yazarlarını okuyan ergenlerin oranı ise %8.2'dir.

Son olarak, ergenlerin en çok dinlediği müzik türünün Türkçe pop (%29.5) olduğu tespit edilmiştir. En çok dinlenen diğer müzik türleri ise arabesk (%11.0), rock

(%10.5), rap (%9.4) ve yabancı pop (%8,5)'tur. Buna karşın tarz ve içerik olarak yerli olan Türk Halk Müziği (%3.6) ve Türk Sanat Müziği (%1.1) dinleme oranları oldukça düşüktür.

Sonuç

Türkiye'de Ergen Profili 2008 Araştırması ülkemiz ergenlerinin durumları, muhtelif konulardaki algıları, sorunları, çeşitli alanlardaki memnuniyet ve memnuniyetsizlikleri, gelecek tahayyülleri ve benzeri hususları ortaya koyularak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada ortaya çıkan bulgular sorunlu bir alanla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir. Ancak, bilimsel düşünce 'sorun biliniyorsa, çözüm de bulunabilir' ön kabulünden hareket eder. ERP 08'de veriler en ince ayrıntısına kadar ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bu bağlamda araştırmadan elde edilen veriler ışığında, tespit edilen sorunlara dair bir kısım çözüm önerileri geliştirilmiştir. Bu sonuç çerçevesinde sorunlara ve çözüm önerilerine dair ifadeler açılacak olursa şunlar söylenebilir:

Her şeyden önce, Gençliği Koruma Yasası çıkarılmalıdır. Mevzuatta gençliğe ilişkin tüm düzenlemeler kodifiye edilerek bu yasaya aktarılmalıdır. Bu yasanın bir genel yasa değil, özel yasa olduğu vurgulanmalıdır.

Göç alan yerlerde uyum sorunları oluşmaktadır. Kentlerde Gençlik Uyum ve Bütünleşme Merkezleri açılabilir. Bununla ilgili olarak belediyelerle işbirliği yapılabilir. MEB ve bağlı il-ilçe müdürlükleri ile üniversiteler bu işbirliğine dâhil edilebilir.

Parçalanmış ailelerin çocukları daha sorunlu olmaktadır. Parçalanmış ailelerin ergen çocukları için Gençlik Rehabilitasyon Merkezleri kurulabilir. Bununla ilgili olarak belediyelerle işbirliği yapılabilir. MEB ve bağlı il-ilçe müdürlükleri ile üniversiteler bu işbirliğine dâhil edilebilir.

Daha iyi bir ergen için daha iyi bir çocuk, daha iyi bir çocuk için daha iyi bir bebek; hepsi için daha iyi bir

anne ve daha iyi bir baba lazımdır. Bu bağlamda AÇEV ve UNICEF gibi kurumlar ve bunlar kadar olmasa da, bazı diğer grupların Halk Eğitim Merkezlerinde ve başka yerlerde yürüttükleri anne baba eğitimleri mükemmel sonuçlar vermektedir. Bu ve benzeri kurumlarla işbirliğine gidilerek, bu tür projeler ergen annelerini de içine alacak şekilde genişletilebilir. Küçük desteklerle (maddi destek, mekân desteği, kırtasiye masrafı desteği vb.) ile büyük sonuçlar alınabilir.

Eğitimsiz annelerin çocuklarının eğitimsiz kalma oranları yüksektir. Çocukların-ergenlerin eğitimi için annelerin ve babaların eğitimi şarttır. Okuryazar olmayan ve sadece okuryazarlık seviyesinde kalmış anne ve babaların çeşitli kurslarla desteklenmesi mümkündür. Bunun için belediyelerle ve MEB'le ortak projeler yürütülebilir.

Anne ve babaların çocukları ile etkileşim ve paylaşımları arasında önemli farklar bulunmaktadır. Ergenlerin babalarına yönelik algıları annelere göre oldukça olumsuzdur.

Anneler çocukları için geçmiştekinden çok daha fazla çaba sarf etmekte ve ergenin dünyasında başat bir konuma oturmaktadırlar. Bu süreçte annelerin çocuklarını eğitmede donanımlarının artırılmasına yönelik her tür programlar desteklenmelidir. Babaların çocuklarla ilgili daha fazla sorumluluk almasını sağlayacak, baba ve ergen arasındaki çatışmaları azaltacak yönde eğitim programları düzenlenmelidir. Anne ve babalara ulaşmada özellikle yerel yönetimler ve STK'ların daha etkin olması gerekmektedir.

Ergenin ruh sağlığını tehdit eden unsurlardan biri onların evde, okulda ve sokakta şiddete maruz kalmalarıdır. Evde yaşanan şiddetin anne ve babalara yönelik eğitimlerle azaltılabileceği açıktır. Ancak, bu tür eğitimlerin daha yaygın hale gelebilmesi için medyanın da aktif rol alması, her tür STK ile işbirliği yapılarak üyelerine yönelik anne-baba eğitimlerinin organize edilmesine destek verilmelidir. Ayrıca, ailelere, aile meclisi kurma-

ları ve sorunlarını bu mecliste konuşarak halletmeleri önerilebilir.

Şiddetten başka, ailelerde aile içi çatışmalar da görülmektedir. Temel sebepler televizyon, ders çalışma baskısı ve bilgisayar sorunları üzerine kurulmaktadır. Anne baba eğitimi programları bu sorunun halledilmesine önemli ölçüde katkı sağlayacaktır. Bu ve başka ailesel sorunların çözümüne de katkı sağlamak üzere, geniş aile tipini özendirici yasal düzenlemeler yapılabilir (üç kuşağın birlikte ikameti halinde vergi indirimi, bina vergisi muafiyeti gibi); böylelikle hem daha demokratik bir aile modeline hem de daha gelişkin bir aile içi kontrol mekanizmasına yönelme sağlanır.

Aile bireylerinin özellikle anne babanın desteklenmesi ile ergen için sağlıklı bir toplumsallaşmayı gerçekleştirebileceği aile modellerinin oluşturulması ile ergenlerin kendileri ve çevreleri ile daha barışık bir yaşam sürmeleri sağlanabilecektir. Aile ve ergenin bir arada gerçekleştirebileceği sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin türlerini artırmaya yönelik çalışmalar mutlaka desteklenmelidir. Özellikle, babaların aile süreçlerinde daha etkin olmalarının sağlanmasına yönelik çalışmalar hem aile hem de toplum için önemli katkılar sağlayacaktır.

Ergenlerin hem akranları hem de büyüklerinden psikolojik destek alabilecekleri, sorunlarını paylaşabilecekleri yerel düzeydeki ortam ve kurumsallaşmalar da ergenlerin sorunlarının büyümeden çözülmesine katkıda bulunabilecektir. Ergenlerin özellikle çeşitli gönüllü kuruluşlarda görev almaları teşvik edilerek, birbirleri ile üretim ve paylaşıma yönelik olarak karşılaşmaları, böylece kendilerine ve çevrelerine güven duymaları sağlanacaktır.

Evden başka, sokakta şiddet oranı çok yüksektir. Sokaktaki şiddetin başlıca nedenlerinden biri de ergen nüfusun önemli bir kısmının herhangi bir uğraşının olmamasıdır. Okula gitmeyen ya da çalışmayan ergenler bu anlamda başlıca risk unsurudur. Ülke düzeyinde başlatılacak kampanyalarla ergenlerin yaşamlarındaki

bu verimli dönemleri sokaklarda geçirmeleri önlenmeli, ergenler mutlaka eğitime öğretime ve üretime yönettirilmelidir. Ayrıca, yasal boşluklar ve suçluların yeterince cezalandırılmaması da sokaktaki şiddetin varlığını devam ettirmesini kolaylaştırmaktadır. Bu sorunun asayiş boyutu elbette önemlidir ama ergenlerin öfke kontrolü sağlayabilmesi için okullarda seminerler düzenlenmesi gerekir. Özellikle, anne-baba eğitimi modelinin ergen modeli de geliştirilmeli ve ergenlere zorunlu seminer olarak verilmelidir.

Ev ve sokak ortamından başka okullarda da şiddet belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Okulda yaşanan şiddetin baş aktörleri öğretmenler ve ergenin arkadaşlarıdır. Bu sorun sıkı yaptırımlar ve daha iyi rehberlik hizmetleri ile önemli ölçüde giderilebilir. Anne-baba eğitimi seminerlerinin bir benzeri öğretmenler ve okul idarecileri için de düzenlenebilir. Okul ortamlarının ergenlerin duygusal tatminini sağlayacak şekilde tasarlanması, öğrencilerin daha fazla sportif ve sanatsal etkinliklere yöneltilmesi ile belli ölçüde başarı sağlanabilecektir. Aynı şekilde, öğretmenlerin iletişim becerilerinin ve sosyoekonomik düzeylerinin geliştirilmesi sınıf mevcutlarının azaltılması ile de okuldaki şiddet olaylarının azalmasına katkıda bulunulabilir.

Elde edilen sonuçlardan anlaşıldığı kadarıyla, ergenlerin eğitim sistemi ile ilgili önemli şikâyetleri vardır. Ama okuldan uzaklaşmak ya da okula gitmemek gibi istekleri de yoktur. Bu durum önemli oranda, eğitim sisteminin ve eğitim kurumlarının kalitesi ile ilgili eksikler aklı getirmektedir.

Ergenlerin vakitlerinin büyük kısmını geçirerek toplumsallaştıkları, toplumun değerlerini ve birlikte yaşamayı öğrendikleri yerler olarak okullar ergenin gelişiminde anahtar bir fonksiyon icra etmektedir. Ancak, ergenlerin okul ortamları ile algıları yeterince olumlu değildir. Okullarda sosyal, sportif ve teknik imkânlar artırılarak, okullar arasındaki standart farklarının giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, okulların daha sevimli hale getirilmesi, öğren-

ci dostu mekânlara dönüştürülmesi gerekir.

Okullarda rehberlik hizmeti oranı eskiye göre artmış ama her yerde bulunmamaktadır. Tamamlanması için MEB ile ilişki kurulmalıdır. Ayrıca, olan yerlerde de öğrenci rehberlik servisine gitmeyebilmektedir. Okullarda öğrencilere rehberlik hizmeti alma bilinci seminerleri düzenlenmesi için de MEB ile ilişki kurulabilir. Bunun gibi, okul aile birliklerinin okuldaki rehberlik merkezi sorumlusuyla müşterek çalışması sağlanmalı, büyük okullardaki rehberlik sorumlusunun başka hiçbir görevi (ders, idare vb.) olmamalıdır. Okul aile birliği topluluklarına gençlik psikolojisi, rehberlik gibi konularda eğitim verilmelidir. Daha ilerisi için üniversitelerle anlaşarak bir pilot bölge uygulaması yapılabilir. Bu bağlamda, üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim görevlileri ile bir takım oluşturularak rehberlik etkinliğinin artırılması için bir çalışma başlatılabilir. Bu projenin AB fonları ile finanse edilmesi mümkündür.

Gecekondu gençliği oransal olarak düşük gözükse de (%2.9), ülkenin gecekondulaşma oranı ve gecekondu semtlerinin sorunları ortadadır. Gecekondu gençliğinin daha nitelikli meşguliyet alanlarına çekilebilmesi için belediyeler, MEB, Halk Eğitim Merkezleri, STK'lar, Kültür Bakanlığı ile işbirliği içinde bu semtlerde yeni sosyal ve kültürel örgütlenmelere girilebilir. Mesela, belediyelerin kurduğu Bilgi Evleri ve düzenledikleri meslek edindirme kursları bunun güzel örneklerini oluşturmakta, ancak yetersiz kalmaktadır.

Ergenlerin %7.8'i bir işte çalışmaktadır. Fakat çalışanların bazılarının sosyal güvencesi yoktur. Bakanlık'ın ilgili diğer bakanlıkla temasa geçip sıkı kontrol ve takip yapılmasını sağlaması mümkün olabilir. Bu takip, az da olsa vaki olan işyerinde şiddete maruz kalma durumuna da kısmî çözüm getirebilir.

Bir şekilde, okul çağında iken iş hayatında olmak durumunda kalan çalışan ergenlerin çalışma koşullarının oldukça ağır olduğu bu araştırmada bir kez daha görülmüştür. Ergenlerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi

konusunda denetimlerin artırılması, çalışan ergenlerin mümkün olduğunca mesleki eğitimlerden yararlandırılması konusunda işverenlerin ve ailelerin teşvik edilmesi oldukça yararlı olacaktır.

Her hangi bir işte çalışmayan, öğrenci olan ergenlerin harçlığı ortalama olarak tatmin edici olsa da, dağılımı bozuktur ve yüksek oranda bir kesimin harçlığı oldukça azdır. STK'larla ve yerel yönetimlerle ilişki kurularak ergenlerin burs imkânına kavuşturulması mümkündür.

Çalışan ergenlerin maddi durumlarının kötü olması kadar, okumayı istememeleri de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ergenlerin gelecekte toplumsal üretim ve gelirden daha fazla pay alabilmeleri, öncelikle, eğitimlerini tamamlamaları ile mümkün olacaktır. Bu durumun oluşmasındaki faktörlerden birisi okul müfredatlarının ergenlere çekici gelmemesidir. Müfredatların günlük hayatla bağlantılarının derslerde daha fazla işlenmesi, okullarda uygulamalı, gözleme ve katılıma dayalı eğitimlerin artırılması faydalı olacaktır.

Ergenlerin idol belirlemelerinde büyük dönüştürücüleri değil, magazineli tipleri ön planda tuttıkları görülmektedir. Ergenlerin idol olarak gördüğü kişiler genellikle sanatçı ya da futbolculardır. Bu durum göz önünde tutulduğunda, toplumda eğitimin getirilerinin ergenlerce tatmin edici bulunmadığı anlaşılmaktadır denilebilir. "Kolay yoldan para kazanmak", "köşeyi dönmek" gibi kavramlar giderek ergenlerin gündemine girmektedir. Medyada sürekli lüks yaşantıların ön plana çıkarılması, ergenlerin gerçekten koparak çeşitli fanteziler üreterek yaşama bağlanmaları sonucunu doğurmaktadır. İnsanlık çapındaki değerlerin ergenlerin gündemine girebilmesini sağlamak için okul-medya-internet üçgeninin daha işlevsel olarak kullanılabilmesi gerekir.

Ergenlerin toplumsal meselelere karşı duyarlılık düzeyleri düşüktür ve bireysellikleri ön plandadır. Okullarda her öğrenci tarafından yılda yirmi beş saat olarak yapılması gereken toplum hizmeti çalışmaları uygulamalarının takip edilmesi gerekmektedir. Böylece, ergenlerin

yakın çevrelerinden başlayarak toplumsal sorunlara daha duyarlı olmaları, topluma faydalı olma konusunda somut projelere dahil olmaları mutlaka sağlanmalıdır.

Ergenlerin cinsellikle ilgili ana kaynakları hâlâ arkadaşlarıdır. Bu oran şu an ilköğretime devam edenlerde okul lehine artmaya başlamıştır. Bu durum okullarda cinsellikle ilgili son yıllarda verilen eğitimlerin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Genel olarak bakıldığında ise doğru ve sağlıklı cinsel bilgi kaynağı edinmede aile ve okul dışı kaynaklar oransal olarak daha fazladır. MEB, Sağlık Bakanlığı, STK'lar, AÇEV, UNICEF ve üniversitelerle kurulacak ilişkilerle okullarda; yine anne baba eğitimi programları ile ailelerde sağlıklı ve doğru cinsel bilgi edinme imkânları artırılabilir. Cinsellik konusunda, ergenlerin, sorularına daha doğru ve sağlıklı yanıtlar bulabilmesi için mevcut programların artırılarak devam ettirilmesi gerekmektedir.

Ergenler arasında intiharı düşünme oranları yüksek seviyededir. Bu tür bir ölümcül eylemi düşünme sebepleri daha çok aile ve sevgili kaynaklıdır. Aile ortamında kendisini ifade edemeyen ve gerçekleştiremeyen ergen, yaşamı hakkında anlamsızlık yaşamaya başlamaktadır. Kendisine en yakın olarak gördüğü ailesinden yeterince psiko-sosyal destek alamaması ergenin ruh dünyasında tahripkâr bir etki oluşturmaktadır. Aile eğitimleri ve bunun ergen modeli bu oranın sifıra yaklaştırılmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Bazı ailelerde ergenden beklenen bir şey yoktur. Bu durum, sorumsuz ve gelecek tahayyülü olmayan bir gençlik anlamına gelir. Anne-baba eğitimi bu konuda da önemli katkılar sağlayabilir.

Ergenliğe uyum sağlamada sorun yaşama oranı düşündürücü seviyededir. Okullarda ergenliğin doğallığı üzerine seminerler verilmesi gerekir. Yine, aileden bilgi beslemesi yapılabilmesi için anne-baba eğitimlerine destek verilmesi iyi bir yoldur. Bu seminer gibi, ergen seminerleri de son derece işlevsel olacaktır.

Ergenlerde özürülük/engellilik algısı ve bilinci düşük seviyedir. Genelde özürülü hakları ile ilgili de aynı sorun vardır. Özellikle, okullarda ve işyerlerindeki özürülü ergenlerin/gençlerin ihtiyaç duyduğu psikolojik destek, araç gereç desteği, uygun iş ve işyerinde çalışma hakkını kullanabilme desteği, uygun okulda okuyabilme hakkını kullanabilme desteği ve kanunun verdiği diğer tüm hakları kullanabilme desteğinin sağlanabilmesi gibi alanlarda uygulamalar yapılmalıdır.

Sigaraya başlama yaşı 5'e, alkol deneme yaşı 7'ye, bağımlılık yapan madde deneme yaşı 9-11'e düşmüştür. En başta, erişimi engelleyici yasal ve idari düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda; okulları, öğretmenleri, müdürleri, aileleri ve ergenleri eğitecek programlar kesinlikle müfredatın içine alınmalıdır. Aile içi kontrol için anne-baba eğitimleri, bireysel kontrol için ergen eğitimi semineri işlevsel olacaktır. Ayrıca, bu eğitimler denetlenmeli ve gerçekleştirilmesi konusunda ısrarcı olunmalıdır.

Diğer taraftan, okul önlerinde satış yapanların ortadan kaldırılması şarttır. Onları herkes tanır bilirken, asıl tanınması gerekenlerin tanımaması-bilmemesi anlaşılır şey değildir.

Şiddet gibi, madde kullanımı ve suça yönelmenin kaynakları da oldukça benzerdir. Özellikle, ailede yaşanan sorunlar arttıkça ergenlerin ev ortamından uzaklaşarak sokakta daha fazla vakit geçirmeye başlamaları, ekonomik sıkıntılar ve işsizlik nedeniyle ortak toplumsal değerlerden uzaklaşmaları, ergenleri riskli ve yıkıcı davranışlara yönlendirebilmektedir. Genç nüfusumuz en büyük sermayemiz olarak karşımızda dururken, aynı zamanda istihdam edilemediğinde ve olumlu faaliyetlere yönlendirilmediğinde en büyük toplumsal felaketlerin tetikleyicisi durumuna gelebilecektir.

Ergenlerin kitap okuma oranı düşüktür. Rol modeller, ergenlerin daha çok ve daha nitelikli okumalar yapmaları için değerlendirilebilir. Bakanlık, MEB ve Kültür Ba-

kanlığı ile işbirliği içinde kitap okuma projesi başlatabilir. Bu projeye okullar, yayınevleri, yazarlar, şairler, gazeteciler, sanatçılar, televizyonlar, radyolar, internet siteleri vb. dahil edilmeli ve fakat özellikle gençliğin idolü konumundaki kişilerin görünürlüğünden faydalanılmalıdır.

Sanal gerçeklik, çocuk-ergen ve genç nesillerde, bizim “gerçeklik” dediğimiz olgunun yerini almaya başlamıştır. Bunun önlenmesi için internet kullanımının ailelerce sınırlandırılması şarttır. Bu bağlamda ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda da anne baba eğitimleri ve geliştirilecek olan ergen eğitimi modeli çok işlevsel olabilir. Ayrıca, internet kafelere şiddet oyunları için filtre zorunluluğu getirilmeli, sıkı denetim sağlanmalı, bu nedenle kapatılan internet kafenin kapısına niçin kapatıldığına ilişkin kararın asılı kalması zorunlu kılınmalıdır. Yargısal cezalardan ziyade, daha kolay gerçekleşen idari cezalara ağırlık verilmelidir.

Günlük televizyon izleme oranı yüksektir. İnternetin oluşturduğu sanal gerçeklik kadar olmasa da, televizyon da önemli bir zarar-zıyan aracı olarak ergenleri tehdit etmektedir. Bu konuda da anne-baba eğitimleri ve gelişt-

rilmesi önerilen ergen eğitimi modeli çok işlevsel olabilir.

Nitelikli müzik dinleme oranı düşüktür. Bu konuda da anne-baba eğitimleri ve geliştirilecek olan ergen eğitimi modeli çok işlevsel olabilir. Ancak, müzik yayını yapılan mecraların nitelikli yayına teşvik edilmesi için -özellikle televizyonların- Bakanlık'ın RTÜK ve diğer ilgili kurumlarla işbirliği yapması gerekir.

Çalışmanın bütününden elde edilen sonuçlar doğrultusunda “birey olma” döneminde olan ergenlerin belli bir bireysel duyuş ve duruş sergileyebilme yeteneğinden uzak oldukları görülmektedir. Buradan hareketle ergenlerin bireysel, zihinsel, fiziksel ve dolayısıyla psikolojik yönlerini kuvvetlendirici eğitimler hazırlanmalıdır.

Ergen profilinin daha detaylı olarak ortaya konulması bakımından, okul rehber öğretmenleri ve ergenlerle derinlemesine görüşmelerin yapılacağı bir araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir araştırma özellikle, eğitim kurumlarının ergen ihtiyaçlarını ve gelişimini daha iyi ölçüde karşılayabileceği bir yapıya dönüştürülmesi anlamında çok önemlidir.

KAYNAKLAR

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (1996) Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları Araştırması. Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

Çelen, N., (2007). Ergenlik ve Genç Yetişkinlik, Papatya Yayıncılık, İstanbul, s.30

Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). Kültürel Psikoloji Kültürel Bağlamda İnsan ve Aile, Evrim Yayınevi, İstanbul.

Steinberg, L., (2007). Ergenlik, İmge Kitapevi, Ankara, s.250, 257

Yavuzer H., Meşeci, F., Demir, İ., Setrelin, Ç., (2005) "Günümüz Üniversite Gençliğinin Sorunları" Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı (1) s.79-91.

Yavuzer, H., (2005). Gençleri Anlamak Ana-Babaların En Çok Sorduğu Sorular ve Cevaplarıyla, Remzi Kitapevi, İstanbul, s.13-14, 29, 31-32, 36, 39, 77, 92

Yörükoğlu, A.(1989).Gençlik çağı(6.baskı). İstanbul: Özgür.